

Týždeň od 7. do 13. januára

NAUČ NÁS MODLIŤ SA

TEXTY NA TENTO TÝŽDEŇ

Ž 18,49.50; Kol 3,16; Jak 5,13; Žalm 44; Žalm 22; Žalm 13, Ž 60,2–6

ÚVODNÝ TEXT

Raz sa Ježiš na niektorom mieste modlil. Keď skončil, povedal mu jeden z jeho učeníkov: „Pane, nauč nás modliť sa, ako Ján naučil svojich učeníkov.“ (Luk 11,1)

Zdá sa, že medzi niektorými kresťanmi prevláda presvedčenie, že iba spontánna modlitba formulovaná vlastnými slovami je skutočnou modlitbou. Keď však Ježišovi učeníci poprosili svojho Učiteľa, aby ich naučil modliť sa, dostalo sa im veľkej prednosti. Ježišovu modlitbu dodnes vnímame ako „vzor“ pre naše modlitby.

Vďaka Božej prozreteľnosti sa dnes uprostred Písma nachádza celá kniha modlitieb – Kniha žalmov. Vďaka tomu nielen vidíme, ako sa Boží ľud modlil v staroveku, ale tieto modlitby sú pre nás aj inšpiráciou, ako sa môžeme modliť my dnes. Od najstarších vekov mali žalmy veľký vplyv na modlitby Božieho ľudu, dokonca aj na Ježišove modlitby (pozri 1Par 16,7.9; Neh 12,8; Mat 27,46; Ef 5,19). Tento týždeň sa pozrieme na to, ako žalmy pomáhali Božiemu ľudu prekonávať rôzne životné situácie a rásť vo vzťahu s Bohom. Nezabúdajme, že žalmy sú v prvom rade modlitby. Majú preto neoceniteľné miesto nielen pre hlboké teologické myšlienky, ale aj pre spôsob, akým môžu obohatiť a formovať naše individuálne a spoločné modlitby.

Používanie žalmov ako modlitby pomohlo mnohým veriacim prežívať a udržiavať pravidelný a obohacujúci modlitebný život.

Tento týždeň sa budeme venovať žalmom v kontexte času, keď prežívame ťažké obdobia.

OSNOVA LEKCIE

Druhá lekcia štúdia biblických žalmov sa zameriava špecificky na ich dôležitú rolu v osobnom modlitebnom živote každého veriaceho. Zvláštnu pozornosť budeme venovať žalmom „nárekov“ v ťažkých dobách. Tieto žalmy môžu byť silnou inšpiráciou pre naše modlitby.

- Ž 18,49.50; Kol 3,16; Jak 5,13: Žalmy ako súčasť našich osobných modlitieb (nedeľa)
- Ž 44,9–18: Žalmy ako spôsob, ako pred Bohom vyjadriť svoje pocity (pondelok)
- Ž 22,2–9: Žalmy ako škola dôvery (utorok)
- Ž 13,2–6: Žalmy ako modlitby nádeje a premeny (streda)
- Ž 60,3–7: Žalmy ako inšpirácia k súcitu s druhými (štvrtok)

ŽALMY AKO SÚČASŤ MODLITIEB

⁴⁹Môj Vysloboditeľ z rúk nepriateľov, dvíhaš ma nad mojich odporcov, vytrhávaš ma z moci násilníka. ⁵⁰Hospodin, preto ťa budem chváliť medzi národmi a ospevovať tvoje meno žalmami. (Ž 18,49.50)

Kristovo slovo nech vo vás prebýva bohato: vo všetkej múdrosti sa navzájom učte a napomínajte a vďačne spievajte vo svojich srdciach Bohu žalmy, hymny, duchovné piesne. (Kol 3,16)

Trpí niekto medzi vami? Nech sa modlí! Raduje sa niekto? Nech spieva žalmy! (Jak 5,13)

Uvažuj o úvodných textoch (Ž 18,49.50; Kol 3,16 a Jak 5,13). Aké miesto majú žalmy v modlitebnej skúsenosti veriaceho?

**OSOBNÉ
ŠTÚDIUM**

Jednoduchý spôsob, ako uviesť žalmy do každodenného života, je venovať pravidelne určitý čas ich čítaniu. Môžeme začať napríklad Žalmom 1 a pokračovať ďalej. Ďalším spôsobom je čítať žalmy podľa toho, v akej situácii sa práve nachádzame. Existujú žalmy nárekov, žalmy spoločného smútenia, žalmy vďakyvzdania, oslavné žalmy, žalmy pokánia, poučné žalmy (hľadanie Božej múdrosti a vedenia), historické žalmy, pútnické žalmy alebo žalmy obsahujúce hnev a zlosť. V priebehu tohto štvrtroka sa budeme venovať niektorým z týchto žalmov v kontexte, ktorý nám pomôže pochopiť ich význam.

Ako by sme teda mali čítať žalmy?

Najprv si žalm prečítaj, potom o ňom premýšľaj a napokon ho môžeš využiť ako modlitbu. Uvažovanie o žalme sa môže zamerať na rôzne aspekty textu, medzi ktoré patrí napríklad spôsob, akým žalmista oslovuje Boha, alebo dôvod jeho modlitby. Zamysli sa nad tým, v čom je tvoja situácia podobná žalmistovej skúsenosti. Premýšľaj, či a ako by ti konkrétny žalm mohol pomôcť vyjadriť tvoju skúsenosť. Často môžeme zostať pri takomto uvažovaní prekvapení zo zistenia, ako veľmi naše prežívanie rezonuje s tým, čo opisuje autor.

Ak ťa niečo v texte znepokojí, zamysli sa napríklad nad tým, či ťa žalm nejakým spôsobom nevedie k tomu, aby si poopravil svoje postoje alebo falošné nádeje v situácii, ktorú prežívaš. Rozjímaj o poslanstve žalmu vo svetle Kristovej osoby a nádeje, ktorú nám Jeho dielo ponúka. Buď si vedomý skutočnosti, že ak vnímame biblický text vo svetle Kristovho kríža, pomáha nám to lepšie pochopiť zmysel poslanstva Písma.

Pri čítaní žalmov uvažuj aj o tom, akú inšpiráciu ti text prináša pre tvoje vlastné modlitby. Aký význam môžu mať tieto modlitby pre teba, pre tvoje zborové spoločenstvo a pre celý svet? Pros Boha, aby vložil svoje slovo do tvojho srdca a do tvojej mysle. Ak žalm zodpovedá situácii niekoho, koho poznáš, modli sa za tohto človeka. Žalmy sa týkajú mnohých aspektov života. Keď ich čítame a uvažujeme o nich, môžu obohatiť náš život a naplniť naše srdce poslanstvom Písma.

- Ako rozumieš Pavlovej výzve „Kristovo slovo nech vo vás prebýva bohato“ (Kol 3,16)? Prečo je čítanie Biblie prvým a najdôležitejším krokom pre takúto skúsenosť?

APLIKÁCIA

DÔVERA V ŤAŽKOSTIACH

⁹Bohom sa chválimo deň čo deň a tvoje meno budeme chváliť naveky. – Sela – ¹⁰Predsa si nás zavrhol, vystavil potupe a nevedieš do boja naše vojská. ¹¹Donútil si nás ustúpiť pred protivníkom a tí, čo nás nenávidia, nás olúpili. ¹²Vydal si nás ako ovce napospas a rozptýlil si nás medzi národy. ¹³Predal si svoj ľud pod cenu a nič si na tom nezískal. ¹⁴Vystavil si nás potupe našich susedov, posmechu a hane nášho okolia. ¹⁵Urobil si nás príslovím medzi pohanmi; národy krúčia hlavou nad nami. ¹⁶Deň čo deň je predo mnou moja potupa a hanba mi pokrýva tvár ¹⁷pre reči utŕhača a posmievača, pre pohľad nepriateľa a pomstiteľa. ¹⁸To všetko prišlo na nás, hoci sme na teba nezaobľudli, neporušili sme tvoju zmluvu. (Ž 44,9–18)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM

Všetci kresťania poznajú a zažili chvíle zúfalstva a utrpenia. Aj my sme sa neraz zúfalo pýtali, čo robí Boh a prečo dovoľuje, aby sa v našom živote odohrávali ťažkosti a tragédie. Podobnou skúsenosťou prešli aj samotní žalmisti. A prostredníctvom božskej inšpirácie zaznamenali svoj zápas a svoje pocity.

Prečítaj si celý Žalm 44 a sústred' sa najmä na verše z úvodu (Ž 44,9–18). O čom text žalmu hovorí? V čom je žalmistova skúsenosť dôležitá pre veriacich všetkých vekov?

Pri výbere žalmov pre spoločnú bohoslužbu sme často selektívni. Niektorým textom, slovám a pocitom vyjadreným v žalmoch sa zámerne vyhýbame. Podobne konáme aj pri našich modlitbách. Takáto „autocenzúra“ môže byť znakom našej neistoty alebo neschopnosti čeliť ponurej a temnej realite života. Keď do nášho života vstúpi utrpenie, môže sa nás zmocniť pocit, že Boh s nami zaobchádza nespravodlivo. Napriek tomu často nepovažujeme za správne alebo vhodné vyjadrovať svoje myšlienky počas verejnej bohoslužby. Niektorí z nás sa dokonca boja vyjadriť svoje myšlienky pred Bohom aj počas súkromnej modlitby.

Takáto uzavretosť by mohla spôsobiť, že prehliadneme zmysel skutočnej modlitby či bohoslužby. Neschopnosť, neochota alebo strach pristúpiť k Bohu a vyjadriť v modlitbe úprimne a otvorene svoje pocity a myšlienky nás často necháva v zajatí našej bolesti a zatrpknutosti. Bráni nám to tiež priblížiť sa k Bohu s dôverou a odvahou. Ak sa však modlíme prostredníctvom biblických žalmov, môžeme mať istotu, že nemusíme popierať alebo upravovať svoje pocity a prežívanie.

Žalm 44 nám napríklad môže pomôcť otvorene vyjadriť skúsenosť s utrpením, ktoré nečakane vstúpilo do nášho života. Žalmy nám pomáhajú vyjadriť sa pri modlitbe úplne slobodne, bez obáv a pocitu nenáležitosti. Prostredníctvom nich môžeme totiž často vyjadriť to, na čo nenachádzame slová alebo sa ich neodvažujeme vysloviť: „¹⁹Naše srdce sa neodvrátilo od teba ani náš krok nevybočil z tvojho chodníka, ²⁰aj keď si nás spustošil na mieste šakalov a prikryl temnotou.“ (Ž 44,19.20)

Všimnime si však, ako sa začína Žalm 44. Autor hovorí o tom, čo všetko Boh v minulosti urobil pre svoj ľud. Preto autor vyjadruje svoju dôveru v Boha namiesto toho, aby sa spoliehal „na svoj luk“ (Ž 44,7).

Napriek tomu na Boží ľud nestále prichádzajú rôzne trápenia. Zoznam príčin žiaľu a nárekov je dlhý a bolestivý. No aj uprostred súženia a pochybností žalmista volá v mene ľudu k Bohu: „Vstaň a pomôž nám, vykúp nás pre svoju milosť!“ (Ž 44,27) To znamená, že aj v ťažkom čase si uvedomuje Božiu lásku.

APLIKÁCIA

- Ako ti minulé skúsenosti, keď si prežíval Božiu prítomnosť veľmi reálne, môžu pomáhať v situácii, keď do života vstúpi trápenie a zdá sa ti, že Boh je ďaleko a nepočuje ťa?

ŽALM ZÚFALSTVA

²Bože môj, Bože môj! Prečo si ma opustil? Ďaleko si od mojej spásy, ďaleko od môjho kriku. ³Bože môj, volám vo dne – neodpovedáš. Volám v noci – neviem sa utíšiť. ⁴Ty, Svätý, tróniš nad chválami Izraela. ⁵Naši otcovia dúfali v teba, dúfali, a ty si ich vyslobodzoval. ⁶Volali k tebe, a boli zachránení. Dúfali v teba, a neboli zahanbení. ⁷Som ako červ, nie ako človek; ľuďom som na posmech, ba aj vlastní ma zavrhlí. ⁸Všetci, čo ma vidia, posmievajú sa mi, uskrňajú sa, pokyvujú hlavou: ⁹„Spoláhol sa na Hospodina, mal by ho zachrániť. Nech ho vytrhne, ved' má v ňom záľubu.“ (Ž 22,2–9)

Povedali sme si, že pri modlitbe vedenej myšlienkami žalmov môžu veriaci bez obáv vyjadriť svoje vnútorné pocity. Vďaka žalmom je takáto modlitba úplne v súlade s Božou inšpiráciou. A navyše, veriaci dostáva uistenie o nádeji a Božej prítomnosti.

**OSOBNÉ
ŠTÚDIUM**

Prečítaj si celý Žalm 22. Čo sa môžeme naučiť z tohto žalmu o dôvere v Boha uprostred veľkého utrpenia?

Slová tohto žalmu môžu pomôcť trpiacemu človeku vyjadriť jeho pocity smútku, osamelosti a beznádeje: „Bože môj, Bože môj! Prečo si ma opustil? Ďaleko si od mojej spásy, ďaleko od môjho kriku.“ (Ž 22,2)

Tieto slová sú známe, pretože ich vyslovil samotný Ježiš na kríži. Ukázal tým, aké dôležité boli žalmy v Jeho skúsenosti (pozri Mat 27,46).

Uprostred utrpenia a skúšok však v tomto žalme zaznievajú aj tieto slová: „Svojim bratom chcem ohlasovať tvoje meno, v zhromaždení ťa chcem chváliť.“ (Ž 22,23). Vidíme, že hoci autora jeho pocity viedli k srdcervúcemu náreku a zúfalému volaniu, neprestal zároveň vyjadrovať svoju vieru v Hospodina a odhodlanie chváliť Ho.

Tým, že žalmy môžu inšpirovať modlitby, učia nás nielen lepšie vnímať našu situáciu, ale pomáhajú nám vierou vidieť čas, keď sa náš život obnoví Božou milosťou.

Žalmy tak privádzajú veriacich k novým duchovným obzorom. Umožňujú nám nielen vyjadriť, čo prežívame a ako sa cítime, ale pomáhajú nám tiež posunúť sa vpred. Vedú nás k tomu, aby sme pred Bohom zanechali svoje bremeno bolesti, sklamania, hnevu a zúfalstva a aby sme Mu dôverovali bez ohľadu na okolnosti.

Posun od náreku k chvále môžeme pozorovať v mnohých žalmoch. Tento pohyb naznačuje duchovnú premenu, ktorú veriaci zažíva, keď v modlitbe dostáva Božiu milosť a útechu.

■ **Ako sa môžeš naučiť vidieť za hranice svojich terajších trápení a naučiť sa aj uprostred nich dôverovať v Božiu dobrotu?**

APLIKÁCIA

OD ZÚFALSTVA K NÁDEJI

²Dokedy ešte, Hospodin, budeš na mňa zabúdať? Navždy? Dokedy budeš predou mnou skrývať svoju tvár? ³Dokedy mám v duši nosiť starosť a v srdci dennodenne žiaľ? Dokedy sa bude nepriateľ vypínať nado mnou? ⁴Hospodin, môj Bože, pohliadni a odpovedz mi! Rozjasni mi oči, aby som neusnul spánkom smrti, ⁵aby môj nepriateľ nepovedal: Premohol som ho! Moji protivníci budú jasať, ak sa sklátim. ⁶Ja však dúfam v tvoju milosť, moje srdce plesá nad tvou spásou. Budem ospevovať Hospodina, lebo mi urobil dobre. (Ž 13,2–6)

OSOBNÉ ŠTUDIUM

Každý veriaci môže z času na čas prežívať obdobie, keď sa mu Božia prítomnosť zdá byť veľmi vzdialená. V ťažkostiach, ktoré prežívame my alebo niekto iný, si potom kladieme otázku: *Ako je možné, že sa toto stalo?*

Žalmisti boli ľudia ako my. Aj oni sa dostávali do ťažkých, bolestivých životných situácií. Krízy neobchádzajú ani nás. Niekedy sa do zložitých skúšok dostávame pre naše hriechy, inokedy však trápenie prichádza bez zjavného dôvodu a my máme – podobne ako Jób – pocit, že sme si utrpenie a bolesť ničím nezaslúžili. Takéto situácie sú časté.

Prečítaj si Žalm 13. Aké dva hlavné emocionálne stavy môžeme vypožorovať v tomto žalme? Aké rozhodnutie podľa teba prinieslo radikálnu zmenu do žalmistovho pohľadu na situáciu, v ktorej sa ocitol?

„Dokedy ešte, Hospodin, budeš na mňa zabúdať? Navždy? Dokedy budeš predou mnou skrývať svoju tvár?“ (Ž 13,2) V žalmistových slovách cítiť zúfalstvo a beznádej z pocitu, že ho Boh opustil. Mohlo by sa nám zdať, že takýto postoj hraničí s rúhaním. Ved' v Písme nás Boh opakovane uisťuje, že nás neopustí.

Žalm 13 poukazuje na spôsob, ako sa vyhnúť ďalšej bežnej chybe, ktorou je zameranie sa výhradne na seba a svoje problémy. Tento žalm môže premeniť našu modlitbu a naše postoje na opätovné potvrdenie Božej vernosti a nemennosti Jeho postoja k ľuďom.

Hoci sa žalm začína nárekom a sťažnosťami, nekončí sa tam. A to je veľmi dôležité! Žalm nás vedie k tomu, aby sme sa vedome rozhodli dôverovať Božej vykupiteľskej moci (Ž 13,6). Pomáha nám prekonať náš strach a úzkosť (Ž 13, 2–5) a otvoriť sa v očakávaní Božej záchranu. Takto sa môže náš nárek zmeniť na chválu a zúfalstvo na nádej (Ž 13,6).

Ak by sme žalmy len bezmyšlienkovite opakovali bez hlbšieho pochopenia ich významu, neprinieslo by to do nášho života skutočnú zmenu. Keď sa modlíme prostredníctvom žalmov, mali by sme prosiť Svätého Ducha, aby nám dal silu konať tak, ako nás k tomu vedie konkrétny text. Žalmy sú Božím slovom. Ich hlavným cieľom nie je informovať nás o pocitoch autora, ale formovať náš charakter a naše konanie. Zaslúbenia žalmov sa z Božej milosti stávajú v živote veriacich realitou. Dovoľme Božiemu slovu, aby nás formovalo podľa Jeho vôle a spájalo nás s Kristom. Ved' náš Spasiteľ dokonale prejavil Otcovu vôľu a ako vtelený Boží Syn sa modlil aj prostredníctvom žalmov.

APLIKÁCIA

- Ako ťa môžu tvoje skúšky priblížiť k Bohu? Prečo, ak si nedáme pozor, nás môžu problémy od Boha vzdialiť?

„NAVRÁŤ NÁM ZASE PREDOŠLÝ POKOJ“

³Bože, bol si nás zavrhol a bol si nás roztrhol, hneval si sa; navráť nám zase predošlý pokoj! ⁴Bol si zatriasol zemou a roztrhol si ju; uzdrav jej trhliny, lebo sa potáča od úderov. ⁵Bol si dal vidieť svojmu ľudu tvrdé veci: napájaj si nás vínom závratu. ⁶Ale teraz si dal tým, ktorí sa ťa boja, prápor, aby sa vyzdvihol pre tvoju pravdu. *Sélah.* ⁷Aby boli vytrhnutí tvoji milí, spas ich svojou pravdou a vyslyš nás! (Ž 60,3–7; Roh.)

Pri akých príležitostiach by bol podľa teba úvodný text (Ž 60,3–7) vhodnou modlitbou? Aký úžitok môžeme mať zo žalospevov aj v radostných obdobiach života?

OSOBNÉ
ŠTÚDIUM

Žalmy nárekov sa vo všeobecnosti chápu ako modlitby ľudí, ktorí prežívajú ťažké obdobie v oblasti telesnej, duševnej alebo duchovnej (alebo – ako to často býva – vo všetkých naraz).

To však neznamená, že by sme sa týmto žalmom mali vyhýbať aj v dobrých časoch. Áno, niekedy sa môže zdať, že slová žalmu sú v úplnom nesúlade so súčasnou skúsenosťou veriaceho. Napriek tomu žalospevy môžu byť užitočné aj pre veriacich, ktorí práve neprechádzajú skúškou a trápením.

(1) Žalospevy nám môžu pomôcť lepšie si uvedomiť, že utrpenie je súčasťou všeobecnej ľudskej skúsenosti a že vstupuje do života spravodlivých aj bezbožníkov. Žalmy nás uistujú, že Boh vládne, vie o všetkom a v čase problémov nám dáva silu a riešenia. Aj v tomto žalme vidíme autora uprostred súženia („zatriasol si zemou“; Ž 60,4; Roh.) vyjadrovať, že jeho konečnou nádejou je Božie vyslobodenie.

(2) Žalmy nás učia súcitu s trpiacimi. Keď vyjadrujeme svoju spokojnosť a vďačnosť Bohu, najmä na verejnosti musíme myslieť na tých menej šťastných. Iste, možno sa nám práve teraz darí a my by sme radi vyjadrili svoju radosť, ale okolo nás je veľmi veľa ľudí, ktorí sa trápia a prežívajú nesmiernu utrpenie. Modliť sa slovami žalmov nárekov nám môže pomôcť nezabudnúť na tých, ktorí prechádzajú bolestným obdobím. Žalmy by v nás mali vyvolať súcit a túžbu slúžiť trpiacim tak, ako to robil Ježiš.

„Tento svet je veľký lazaret. Kristus prišiel uzdraviť chorých a prepustiť satanom zotročených väzňov. Bol stelesnením zdravia a sily. Chorým, trpiacim a zlými duchmi ovládaným dával zo svojej životodarnej sily. Neodohnal nikoho, kto ho prišiel prosiť o uzdravenie. Dobře vedel, že chorí, ktorí žiadali o pomoc, si chorobu zavinili sami, a napriek tomu ich neodmietol uzdraviť. Len čo týchto úbožiakov prenikla Kristova moc, uvedomili si svoju hriešnosť a mnohí boli zbavení svojho duševného i telesného trápenia. Evanjelium má dosiaľ tú istú moc. Prečo by sme teda aj dnes nemali byť svedkami podobných výsledkov?“ (DA 823; CL 531)

■ Kto z tvojho okolia potrebuje práve teraz nielen tvoje modlitby, ale aj pomocnú ruku? Ako mu môžeš pomôcť?

APLIKÁCIA

PODNETY NA ZAMYSLENIE

Prečítajte si Ž 42,8 a v knihe *Výchova* kapitolu „Poézia a pieseň“ (Ed 159–168; Vých 137–145). Aká je podľa týchto textov súvislosť medzi modlitbou a piesňou?

Ellen Whiteová opisuje Dávidove kajúce žalmy (napr. Žalm 51) ako jazyk jeho duše. Modlitby vyjadrovali pravú povahu jeho smútku nad hriechom (pozri SC 24.25; CK 16–18). Povzbudzuje veriacich, aby sa naučili naspamäť texty zo žalmov ako prostriedok na prežívanie vedomia Božej prítomnosti v ich živote. Vyzdvihuje tiež Ježišov zvyk, keď sa modlil slovami žalmov v čase pokušenia a skľučujúceho strachu. Poznomenáva tiež: „Ako často sa v duchovnej skúsenosti opakuje tento príbeh! Ako často slová svätej piesne rozpečávajú v duši žriedla pokánia a viery, nádeje, lásky a radosti! ... Ako súčasť bohoslužieb je spev prejavom uctievania, práve tak ako modlitba. Mnohé piesne sú vlastne modlitbami.“ (Ed 162.168; Vých 140.145)

Keď sa modlíme a spievame žalmy, stotožňujeme sa s vytrvalosťou, smelosťou, odvahou a nádejou žalmistov. Povzbudzujú nás, aby sme pokračovali v našej duchovnej ceste, a utešujú nás, že v trápení a problémoch nie sme sami. Aj iní ľudia prešli temnými obdobiami, a napriek tomu vďaka Božej milosti zvíťazili. Žalmy nám navyše odhaľujú záblesky Kristovho vrúcneho príhovoru za nás, pretože On vždy žije, aby sa za nás modlil (Heb 7,25).

Keď spoločenstvo veriacich používa žalmy ako modlitby, pomáha mu to uvedomovať si celú škálu ľudských skúseností a učí veriacich zapojiť sa do rôznych aspektov tejto skúsenosti. Žalmy sú božsko-ľudské modlitby a piesne. Zaradovanie žalmov do bohoslužby privádza veriace spoločenstvo do centra Božej vôle a mocnej uzdravujúcej milosti.

NÁMETY NA SPOLOČNÉ UVAŽOVANIE

1. Prečo spontánna modlitba nie je jediným spôsobom modlitby? Ako môžu žalmy obohatiť náš modlitebný život?
2. Ako môžu žalmy obohatiť našu skúsenosť spoločnej modlitby? Uvažujte o niektorých praktických spôsoboch, ako môže váš miestny zbor rozvíjať používanie žalmov pri bohoslužbách.
3. Čo prezrádzajú žalmy o zložitosti ľudskej cesty viery a sile uzdravujúcej Božej milosti?